

Torah from Around the World

De ultieme religieuze uitdaging is Gods beeld en gelijkenis te zien in iemand die niet op ons lijkt.

Rabbin Jonathan Sacks z"l

Sjabbat 23 januari 2021 / 10 Sjewat 5781, Bo, Sjemot/Exodus 10:1 - 13:16

Tanach blz. 126 - 135

Haftara: Ezra 6:19 - 7:10.

Tanach blz. 1656 - 1658

Vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: **Rabbin Shaul Judelman** groeide op in de Verenigde Staten, maar woont en werkt sinds 2000 in Israël, waar hij deel uitmaakt van het vredesinitiatief 'Roots' (www.friendsofroots.net).

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.myjewishlearning.com/article/taking-notice-in-our-time/>

Acht slaan op onze tijd

Volgens onze mystieke traditie kent de oorspronkelijke Joodse geografie drie bestanddelen: Plaats, Tijd en Ziel (*Olam, Sjana en Nefesj*). Dit zijn de dimensies van ons bestaan en waarmee we omgaan met onze wereld.

Ecologische kwesties horen thuis in het domein van Plaats, want de fysieke wereld is duidelijk van wezenlijk belang voor het milieu. Dus wanneer we de Tora lezen vanwege zijn ecologische wijsheid, zoeken we doorgaans naar passages die betrekking hebben op land of materiële goederen.

In sidra Bo richt onze aandacht zich echter op Tijd: "Voortaan moet deze maand bij jullie de eerste maand van het jaar zijn" (Sjemot/Exodus 12: 2). Het bestuderen van deze unieke mitswa kan ons diepgaande inzichten bieden in het Joodse karakter van Tijd en tevens het geheim ontsluiten van de manier waarop ook het domein van Tijd van grote ecologische betekenis is.

Het gebod om de maand Nisan een speciale plaats te geven, is de allereerste mitswa die aan het Joodse volk als geheel wordt gegeven. Terwijl ze nog in Egypte zijn, wordt het volk opgedragen deze maand te markeren, zodat ze zich kunnen voorbereiden op het vieren van de eerste Pesach op het moment van de Uittocht.

Deze mitswa is zo belangrijk dat Rasji's eerste vraag over de hele Tora (Beresjiet/Genesis 1:1) luidt: "Als de Tora het boek is van de door God aan het Joodse volk gegeven wet, waarom begint de Tora dan niet met de sidra Bo?" We weten dat dit niet het geval is, we maken de hele geschiedenis van het boek Beresjiet mee, voordat we bij deze mitswa aankomen. Maar wat is er zo belangrijk aan het markeren van de nieuwe maand, dat het een zo belangrijke plek als die van de eerste mitswa van de Tora inneemt?

In sommige geschriften van de milieubeweging over religie wordt wat men beschouwt als de 'Joods-Christelijke' opvatting van tijd - gezien als een lineaire voortgang, onder vuur genomen. In een dergelijke visie beweegt de geschiedenis zich naar een voltooiing van Gods plan - het verkrijgen van een ultiem, eeuwig goed, ver voorbij dat wat in deze wereld bereikbaar is. Hierin vinden we ons 'doel'. De opvatting om tijd als cyclisch te zien, wordt als primitief beschouwd, onbewust van de realiteit van een uiteindelijke, hemelse Waarheid. Eén van de taken van een Joods milieubewustzijn is om ons te verhouden tot deze versie van religieus geloof en ons af te vragen of het jodendom echt op deze manier naar tijd en natuur kijkt.

Het staat ons vrij om de tijd te zien als een niet te stoppen doorgaande lijn, op weg naar een van tevoren vaststaand einde. Maar wat moeten we denken van de gebeurtenissen en processen op die weg? Zijn die echt slechts middel tot een doel? Allerminst.

Subtiele veranderingen van weer, daglicht en flora duiden op complexe veranderingen in Tijd. Wanneer we aandacht schenken aan wat we werkelijk ervaren bij deze veranderingen, vinden we

een levendige bron van verbinding met onze Schepper. Onze Joodse kalender wordt niet als puur lineair beschouwd, maar weerspiegelt de cyclische aard van het jaar met een nauwkeurig systeem van feestdagen en vieringen, die met elk moment en elk seizoen verbonden zijn.

Het begin van ons jaar, zoals uitgeroepen in het eerste gebod in sidra Bo, is de spil van dat verband. De Tora noemt Pesach *Chag haAviv*, de feestdag van de lente. Het Talmoedische voorschrift van het Joodse schrikkeljaar, waarbij een extra maand in het jaar wordt ingevoegd, is zo geregeld dat Pesach inderdaad altijd in de lente zal plaatsvinden.

Dit is een opmerkelijke verklaring, met gevolgen voor het milieu. De rabbijnen hadden een puur astronomische, op de maan gebaseerde kalender kunnen afkondigen, maar op basis van het voorschrift van de Tora namen ze maatregelen om ervoor te zorgen dat de kalender ook de cycli van de natuur weerspiegelt. Dit wijst erop dat het jodendom een grondig besef heeft van het goddelijke karakter van de processen van de natuur.

Het samenvallen van verlossing en lente is geen toeval. Iedereen is zich bewust van de enorme energie van vernieuwing die de lente kenmerkt. De wedergeboorte van bloemen en groen, het nieuwe leven in de velden - dit zijn allemaal symbolen van onze verlossing. Rabbijn Schneur Zalman van Lyadi noemt in een verhandeling over Pesach een antropocentrische opvatting die inhoudt dat de vernieuwing in de lente in feite een gevolg is van de verlossing van het Joodse volk.

De waarheid, zo leert hij, is dat er niet zo'n eerste oorzaak bestaat - de goddelijke energie die de geboorte van de lente in de natuur voortbrengt, is exact dezelfde energie die de verlossing van ons volk in Egypte teweegbracht. En het is juist de terugkeer van de lente die ons elk jaar met Pesach tot onze persoonlijke verlossing inspireert.

Het woord dat ons wordt aangereikt met het gebod van Tijd is *chodesj* - maand, of letterlijker: nieuwheid. Het is buitengewoon leerzaam dat ons woord voor deze basale tijdseenheid vernieuwing en openbaring inhoudt, in plaats van een voortzetting van de status quo. Zelfs het woord voor jaar, *sjana*, is verbonden met het woord voor verandering, *sjinoei*.

Hoewel we de geschiedenis zien als een tocht naar een ultieme Verlossing, worden we eraan herinnerd - tijdens Pesach, op Rosj Chodesj, op Sjabbat, en met de opkomst van de zon elke dag - dat de vernieuwing die op elk moment mogelijk is, van even groot belang is als het uiteindelijke doel. Terwijl we de veranderingen van de tijd ervaren, zouden we ons tegelijk met hen moeten veranderen en aanpassen. En terwijl we groeien, kunnen we het ons niet veroorloven om de natuurlijke wereld

te negeren, of om te handelen op een manier die de wijsheid die leeft in Gods schepping, onderdrukt of bederft.

We vinden de openbaring van God in de Tijd, wanneer we ons verbinden met de goddelijkheid van veranderingen in de natuur. Ik was een keer op Sjabbat te gast in een zeer welgestelde sjoel. Veel van de mensen daar droegen fraaie horloges. Maar toen de derde maaltijd van Sjabbat voorbij was, liep de rabbijn naar buiten en keek omhoog om de drie sterren te tellen die het einde van Sjabbat markeren. Toen pas deed hij de oproep voor het avondgebed.

Er schuilt een zekere schoonheid in de aandacht van onze traditie voor de cycli van de natuur en hoe die nog altijd invloed op ons heeft. Hoe onze Joodse praktijk ons naar buiten brengt om onze verbinding met God te vinden. Rabbijn Menachem Frumin van de Israëlische stad Tekoa stelde ooit de vraag: "Hoe kunnen Joden die de opdracht krijgen om *Jirat Sjamajiem* (eerbied voor de Hemel) te ontwikkelen, op een plek leven waar ze de *sjamajiem* (de lucht) niet eens kunnen zien?"

Het gebod van Rosj Chodesj leert ons om voortdurend onze perspectieven en relaties te vernieuwen, *mechadesj*, en om vernieuwing, *chidoesj*, te omarmen als een fundamentele waarde van Joods leven. Ons geloof in Tijd als een bron van nieuwheid en kansen is één van de grondbeginselen van het jodendom. Dat staat een modern ethos van verandering, zoals milieuactivisme, toe om wortel te schieten in het dagelijkse leven van Joden.

Een dergelijk bewustzijn kan ons in staat stellen de radicale veranderingen door te voeren die nodig zijn voor een duurzame levensstijl. In het besef dat de Joodse theologie de openbaring die zich binnen de cycli van de tijd afspeelt niet afschrijft, worden we aangemoedigd om de veranderende natuur in deze wereld te omarmen en te vieren, en om diepgaande en eenvoudige manieren te vinden voor ons, Joden, om God te dienen en verantwoord te leven.